



## Andres Urrutia

### **Aurten ez da Akarregi etorri**

*Jakin* aldizkariaren irakurleak ondotxo dakienez, sarri-sarri izan dut, nire testugintzaren sorosle, Akarregi izeneko herritarraren laguntza. Hainbatez, bera izan zait gozagarri eta atsegingarri, urtean-urtean euskal kulturak izaten dituen on-gaitzak, gaingiroki bederen, papereratzeko orduan.

Aurten, hala ere, ez dut sumatu haren presentzia. Akarregi ez da etorri. Ez dut, hortaz, haren aholku egokirik izango zuei, *Jakin* aldizkariaren irakurle prestu zareten horiei, nire burutazioak azaltzerakoan.

Egia esan, harritu nau haren faltak, eta nire buruari galdetu diot, behin eta berriz, zergatik ez den Akarregi agertu. Noiz eta azaro-abendu honetan, hain zuzen ere, urteko begiztatze hau ontzeko biltzen garen honetan. Filosofiari banagokio, ezinezko iruditzen zait haren etorrera eza, Akarregi ausart eta sendoa baita; ez, ordea, kikiltzen diren horietarikoa. Politikari buruz badihardut, askoz gutxiago, gustura aritu izan delako, denbora-mugarik gabe, bateko eta besteko aukeraz nahiz asmoez. Kultura da, agian, biziki kezkatzen duen arloa, hortxe baitago haren ustez Euskal Herriaren gakoa.

Kultura ulertzen du hark letra larrietan, eta, jakina, horrek nahitaez eramaten du beste puntu batera, hots, euskararen arrangurera. Zinez arduratuta dago gure Akarregi euskararen geroaz.

Esan gabe doa Akarregi euskal kulturaren militantea dela, beharbada militante kritikoa, zenbait iritzi eta askoren buruiritziak erraz irensten ez dituen. Horra jo beharko dut, ziur asko, haren ihesaldiaren zergatiak asmatzeko. Horrek ere bidera dezake, nire ustez, oraingoaren ahalegina.

Norbaitek ahaztuxe bazuen ere, aurtan hogeita hamar urte pasatu dira aurreko erregimenaren buruzagia joan zenetik eta aro berri batean sartu ginenetik. Hura zen historia berriaren hasiera; hura ere askatasunaren seinalerik argiena. Errealitatea, ostera, tematiagoa izan da, eta hortxe uztartu gaitu, egunerokotasun latz eta gordinean.

Baldin eta gai izango bagina hogeita hamar urte atzerago joateko, geure buruak harrituko lirateke, zalantzarik gabe, ordukoa eta gaurkoa balantza batean jarrita. Norbaitek ere galde zezakeen, norabide zehatzean baino, balantzaka ez ote garen ibili edo gabiltzan oraindik ere, euskarari eta euskal kulturari dagozkionetan.

Izan ere, hortxe dateke, askoren ustez, Akarregik izan zezakeen zalantza berberaren jatorri eta arrazoia. Euskal kulturaren besoetan bizi, egunero bi egunkari (edo gehiago) irakurri (bata euskaraz, jakina) eta barruan barruko konbentzimendua izan, etsipena dela nagusi euskal kulturari.

Etsipena, edo, hobe esanda, desliluramendua. Gizartearen normalizazioa ere, bistan dago, horretarako eragile indartsua. Euskararen epika genuen amets, eta elebitasun urri batekin geratu behar. Literatura nazionalaren autobiode zabalean ibiliko ginatkeelakoan, errepidegintzan ari gara, aldameneko hizkuntzen literatura, euren mintzamoldez, zabal eta ugari dabilkigula etxean ere.

Teknika berrietan jarri dugu esperantza, teknika soilak aski balira legez gainean dugunari aurre egiteko. Ez dakit ez ote den oraingoa garai eta aldi bateko igurikimenak desegiteko bolada. Onik onenean, beraz, etsipena, eta, zergatik ez esan, merkataritza ere, itxurazko profesionaltasunaren azpian maiz ikusten delako ezin baztertuzko jokoak, alegia, euskararen militantismoaren izenean diru-irabaziak eta bizimoduak erdiesteak.

Halaxe dela eta halaxe izan behar duela sinestarazi nahiko ligukete batzuek. Beude. Agi denez, horixe da oraingo hizkera, gizarte jakitun eta modernoari dagokiona. Hala bedi. Seguru nago, edonola ere, nire etsipen-susmo hori, neurea ez ezik, Akarregirena, eta, zer esanik ez, euskaldun batzuen ere badela.

## **Euskararen ofizialtasuna: Europa eta Ipar Euskal Herria**

**A**idez edo moldez dugu euskara Europan sartua, eta, modu batez ere, ofizializatua. Aurrerakuntza izugarria omen, batekoek eta bestekoek adierazten duten moduan. Hala bada ere, kezkatzeko modukoa, ofizialtasun horrek dituen mugak ikusita.

Ez dut nik ukatuko ofizialtasun horrek izan ditzakeen ondorioak. Goretsi eta ederretsi egingo ditut halakoak, euskararen onerako badira. Beldur naiz, ordea, ez ote den hori aitzakia ezin aproposagoa, batzuen aurpegi-garbiketarako eta bestetzuen ezintasuna estaltzeko.

Natorren, alabaina, harira. Legelaria izan eta galderak bat-batean bururatzen zaizkit. Has nadin egiaztapen sotil batez. Izan, euskara betidanik izan da Europako hizkuntzetatik bat. Hurrean ere, antzinatik omen dago euskara Europan bertan. Bestelakoa da europartasun horrek izan behar duen indarra. Izatekotan, nik ofizialtasun-aldarrikapen hori aktiboa nahi nuke, hau da, eragilea eta benazko ondorioen sortzailea.

Inork badu asmorik euskara hizkuntza Europako ondarearen arloan sartzeko, berehala erantzun beharko zaio ondaretasun hori ez dela zerbait hila, bizia baino; ez dela zerbait geldoa, abian doana baino.

Ondare kontzeptu horrek eman behar dizkigu tresna egokiak, euskara babesteko eta sustatzeko, eta, bistan denez, arkeologia baino, biologia egiteko, biologia baita bizien zientzia, arkeologia behinola izandakoen zientzia den neurri berean.

Bizirik dagoenari ezin zaio bizitasuna ukatu. Bizitasunak dakar, bestalde, euskara bera aintzat hartzea bere esparru osoan, euskarari dagokiona eskaintzeko. Abagune aparta, hortaz, Europatik etorriko zaiguna kontu handiarekin gureganatzeko, euskara bera, Euskal Autonomia Erkidegoaz landa, Nafarroan eta Iparraldean ere badelako mintzaira eta elea.

Horrenbestez, euskarari etorriko zaizkio, euskaraz idatziak, Europan aginduzko diren arauetatik hainbat, Euskal Herriaren esparru osoan aplikagarri direnak. Hegoalde-

ko heritarrek ere, eskubidea izango dute Europako erakundeei euskaraz mintzatzeko eta idazteko.

Hori dela bide, euskaldunak helmenean izango ditu, kasurako, Europako aginduak, bere herrian aplikagarri direnak. Ipar zein Hegoaldeko euskaldunek euskaraz irakurgarri izango dituzte horiek. Halaber, egunero esku artean dituzten euskarazko testuekin alderatzeko abagunea.

Azpimarratzekoa da, orobat, Ipar Euskal Herrian hasitako ekimena, herriko etxeetan testu administratiboak euskaraz eta frantsesez emateko. Horra hor hasiera egokia, dagoeneko bere fruituak ekarri dituena, berrikitan argitaratu den hiztegi administratiboaren bidez. Dirudenez, horiek ere izan daitezke euskararen ofizialtasunaren lehen urratsak.

Lanabes nagusia, beste behin ere, itzulpena izango du euskarak. Itzultze-bidean, esan dudan legez, berebiziko erronkak ditu euskarak aurrean. Artean, alegia deus ez, euskara pausoak ematen ari da ofizialtasunaren bidezidorean. Beharrik, aitzina garamatzate urrats horiek, oraindik eginkizun dena handia bada ere.

## **Lazarragaren itzalpean**

Zinez harigarria izan da Lazarragaren eskuizkribuaren plazaratzea. Zorionez, Gipuzkoako Foru Aldundiak ikuspegi egokia erakutsi du, eta berehala eskuratu, euskararen altxorra aberasturik gera dadin.

Hizkuntzari dagokionez, ukaezinak dira haren ezaugarriak eta xehetasunak. Are ohargarriagoa, hala ere, gizartearen ikuspegitik, hark erakutsi digun errealitatea, argi geratu baita gizarte-maila ikasi eta elebidun baten lekukotza.

Orain arte, alabaina, lekukotza hori pasiboa izan da, alegia, euskara bera ostenduta agertu da, batera eta bestera, hitz edo esamolde solte batzuen azpian. Hamaseigarren mendea da horretan, ezbairik gabe, menderik erabakigarriena.

Bistan dira orduko hartan Europako hizkuntzak, handi zein txiki, naziotasunaren bidean. Euskara bera ere, oztopo guztien gainetik, bide berebean, Etxepare ren eskutik.

Norabide horretan, haatik, laster etorriko ziren oztopo eta debekuak. Historiaren erakustaldiak, beste behin ere, horren froga nabariak ematen ditu.

Dena den, esan dezadan argi eta garbi, Lazarragarena jakin ondoren, neronek ere hobeki ulertu ditudala XV eta XVI. mendeetako eskribau elebidunen aitortzak eta testuak, hortxe baitira, ageriko diglosia baten barruan, orduko euskal gizartean, aitoren semeek zuten jokabide linguistikoaren zergatiak.

Lazarragarenak bultzaturik, aztertuko al dira inoizko batean, gure eskribauen eta leinuzkoen diglosia eta jakinbideak? Nago ez ote diren aski argigarriak horiek euskararen historia aldiz aldi artez osatzeko.

## **Antonio Zavalaren *Auspoa***

Noizbait harrapatu dut gure Akarregi eskuan liburu bat zuela. Galdetu ahala, askotan erantzun dit, harrotasun puntu batez, *Auspoa* bildumaren idazkia zuela eskuan. Bera izan da Antonio Zavalaren berri eman didana eta haren joan-etorriak azaldu, euskararen ahozko tradizioa eraz zertzeko asmoarekin.

Badira, hizkuntzaren bizimoduan, ibai zabalak, errekek eta errekaetoak. Aldi frankotan, liluraturik ikusten ditugu erreken ur-azalak, bertako kolore desberdinak erakartzen gaituztela, literatura idatziaren zertzeladak atsegingarri zaizkigun modu berean.

Azaleko uretan baino, sakonekoetan ibili zaigu beti Antonio Zavala. Jakin du herriari ateratzen, batera eta bestera, erreken ur hondoenetan zegoen indarra eta grazia. Biltzaile ez ezik, ikertzaile ere zaigu Zavala, eta haren obra osoak, zinez harigariak, horretan izan du erakustaldirik bistarakoena, hots, euskaldunen begi-belarrietan jartzean euskaldunek eurek mendeetan sortu duten herri-euskararen literatura.

Behar-beharrezkoa zen hori, ezinbestekoa, beste aldeetik, euskararen uretan osotasunean barruratzeko herri euskaldunaren izatea eta ezaugarriak. Bada hor tartean ga-

rrantzia kendu diona langintza honi, Zavalak bildutakoa ezjakinen literatura balitz legez.

Oker dabilta horiek, nire ustez. Are okerrago, euskara moduko hizkuntza batez ari bagara, euskararen erreka ibai zabala egin nahi dugun honetan. Bestela, argi dago, errekasto indargea izango litzateke euskararena, inolako etorkizunik gabekoa.

Horrexegatik da poztekoa Gipuzkoako Foru Aldundiak Zavalaren ondarea jasotzea eta digitalizatzeko konpromisoa hartzea, horrek bermatzen baitu, orenen gainetik, langintza horrek, gaurkoa ez ezik, gerokoa ere baduela euskararen eta Euskal Herriaren onurarako.

\* \* \*

**A**urten, esana dago, ez da Akarregi etorri. Beharbada et-sipenez eta euskararen minez. Edota, menturaz, gustura dagoelako, epel suma ederrean, *Auspoa* bildumaren azken zenbakia irakurtzen. Nork daki!¶